

Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού
Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Διεύθυνση Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας
Γ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Μικροί - Μεγάλοι σε δράση

Οικογενειακή επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Κεραμεικού

Το τετράδιο των Μεγάλων

Λίγα λόγια για τον Κεραμεικό

Ο Κεραμεικός στην αρχαιότητα

Κεραμεικός ονομαζόταν στην αρχαιότητα η περιοχή που ξεκινούσε από την Αγορά της Αθήνας -τη σημερινή αρχαία Αγορά- και έφθανε μέχρι την Ακαδημία Πλάτωνος. Η περιοχή αυτή αποτελούσε έναν από τους δήμους της πόλης, το δήμο των Κεραμέων.

Γιατί η περιοχή ονομάστηκε Κεραμεικός;

Η ονομασία προέρχεται μάλλον από τους αγγειοπλάστες που είχαν εκεί τα εργαστήριά τους. Αλλά επειδή οι κάτοικοι του Κεραμεικού ήθελαν μια πιο... ένδοξη καταγωγή, αφηγούνταν ένα μύθο για τον Κέραμο, το γιο του Διόνυσου και της Αριάδνης, και έλεγαν ότι από αυτόν πήρε το όνομα ο δήμος τους.

Τι θα έβλεπε κανείς αν έκανε ένα περίπατο στο δήμο των Κεραμέων;

Πρώτα πρώτα θα συναντούσε τα τείχη της Αθήνας και θα έβλεπε δύο μεγάλες πύλες. Θα έβλεπε ακόμα τη μεγάλη και πολυσύχναστη Αγορά της πόλης. Θα συναντούσε στο διάβα του σπίτια, εργαστήρια, δημόσια λουτρά, ιερά και ένα ποταμάκι. Θα συναντούσε ακόμα ένα νεκροταφείο, με τάφους επιφανών αθηναϊκών οικογενειών αλλά και κάποιων ξένων. Μέρος αυτού του νεκροταφείου ήταν το Δημόσιο Σήμα, το επίσημο νεκροταφείο της πόλης. Εδώ έθαβαν όσους είχαν σκοτωθεί στο πόλεμο, όπως επίσης και σημαντικούς Αθηναίους πολίτες για να τους τιμήσουν.

Ο Κεραμεικός σήμερα

Είναι ένας από τους πιο ωραίους αρχαιολογικούς χώρους της Αθήνας, όπου σώζεται ένα πολύ μικρό μέρος του αρχαίου δήμου. Και ο υπόλοιπος αρχαίος Κεραμεικός; Αυτός βρίσκεται κάτω από τους δρόμους και τα σπίτια της σύγχρονης Αθήνας.

Τι βλέπει ο σημερινός επισκέπτης στον Κεραμεικό;

Βλέπει ένα τμήμα από τα τείχη της πόλης και δύο πύλες, ένα μέρος του νεκροταφείου, την κοίτη του ποταμού Ηριδανού, ερείπια από κάποια δημόσια και ιδιωτικά κτίρια και... ένα μουσείο.

Τι θα δούμε μέσα στο Μουσείο;

Στις προθήκες του Μουσείου θα δούμε αντικείμενα που έφεραν στο φως οι ανασκαφές, κυρίως από το νεκροταφείο, αλλά και από άλλα κτίρια που υπήρχαν στην περιοχή. Κάθε αντικείμενο έχει να διηγηθεί μια ολόκληρη ιστορία, για πολέμους, πολιορκίες, γιορτές, κηδείες, αθλητικούς αγώνες, κοινωνικές συναναστροφές. Ελάτε να ακούσουμε κάποιες από αυτές.

5-8 ετών
9-12 ετών

Τα «σήματα» του Κεραμεικού

Οι αρχαίοι Έλληνες συνήθιζαν να τοποθετούν πάνω στους τάφους ένα σήμα, ένα σημάδι για να τους θυμίζει τη θέση όπου είχαν θάψει τον αγαπημένο τους νεκρό, όπως εμείς σήμερα τοποθετούμε ένα σταυρό. Το σήμα άλλοτε ήταν ένα μεγάλο πήλινο αγγείο, άλλοτε ένα άγαλμα, μια απλή μαρμάρινη στήλη ή μια στήλη με ανάγλυφη διακόσμηση.

Κάνοντας μια βόλτα μέσα στο μουσείο θα ανακαλύψετε με μια ματιά πολλά σήματα, από όλα τα είδη...

5-8 ετών
9-12 ετών

Τι παράξενα πλάσματα!

Αυτά τα πλάσματα ονομάζονται *σφίγγες* και αποκλείεται να τα δείτε να κυκλοφορούν κάπου έξω, αφού γεννήθηκαν και έζησαν στη φαντασία των αρχαίων Ελλήνων! Σήμερα τα συναντάμε μόνο στις αίθουσες των Μουσείων...

5-8 ετών

Ακούστε την ιστορία μιας... μυστήριας σφίγγας

Μια φορά και έναν καιρό μια σφίγγα είχε εγκατασταθεί στη Θήβα. Στεκόταν σε έναν ψηλό βράχο, στην είσοδο της πόλης, και δεν άφηνε κανέναν να μπει ή να βγει από την πόλη χωρίς να τον ρωτήσει:

«Ποιο πλάσμα περπατάει το πρωί με τέσσερα πόδια, το μεσημέρι με δύο και το βράδυ με τρία πόδια;»

Αν οι περαστικοί απαντούσαν «δεν ξέρω» ή έδιναν λάθος απάντηση η σφίγγα θύμωνε και τους έπνιγε! Οι Θηβαίοι, στενοχωρημένοι με τη συμφορά που τους είχε βρει, έταξαν μεγάλη αμοιβή σε όποιον κατάφερνε να λύσει το αίνιγμα.

Πολλά παλικάρια προσπάθησαν να λύσουν το αίνιγμα, μα κανένα δεν τα κατάφερε. Μέχρι που έφθασε στη Θήβα ένας έξυπνος νεαρός, ο Οιδίποδας. Μόλις άκουσε το αίνιγμα απάντησε αμέσως:

«Το πλάσμα που ζητάς είναι ο άνθρωπος. Όταν είναι μωρό μπουσουλάει με τα τέσσερα, μετά περπατάει με τα δυο του πόδια και όταν γεράσει χρησιμοποιεί για βοήθεια ένα μαστούνι.»

Όταν άκουσε η σφίγγα τον Οιδίποδα να λύνει το αίνιγμα, έβγαλε μια θυμωμένη κραυγή, έπεσε από το βράχο και σκοτώθηκε! Έτσι γλίτωσε η Θήβα από αυτό το μυστήριο τέρας.

Άγαλμα σφίγγας (αριθ. 1050), 560-550 π.Χ.

Οι περιπέτειες μιας σφίγγας

Αυτό το μαρμάρινο άγαλμα σφίγγας έζησε μια μεγάλη περιπέτεια, όπως και πολλά άλλα αγάλματα και ανάγλυφα που βλέπετε σε αυτή την αίθουσα. Ακούστε την ιστορία της.

Η σφίγγα μας ξεκίνησε την καριέρα της ως σήμα στο νεκροταφείο του Κεραμεικού. Φανταστείτε τη να στέκεται σε έναν ψηλό κίονα σαν φρουρός στον τάφο κάποιου πλούσιου Αθηναίου. Φανταστείτε την ακόμα ζωγραφισμένη με ζωηρά χρώματα! (Μα βέβαια! Στην αρχαιότητα τα αγάλματα είχαν χρώμα.)

Αλλά ας δούμε τι της συνέβη. Μια μέρα, εκεί που στεκόταν σιωπηλή και καμαρωτή πάνω στον κίονα, άκουσε μια τρομερή φασαρία. Την ίδια στιγμή είδε τις φλόγες! Ολόκληρος ο δήμος του Κεραμεικού καιγόταν. Σπίτια, καταστήματα, δημόσια κτίρια... Την έπνιξε ο καπνός. Τα μάτια της θόλωσαν. Ένωσε ένα δυνατό χτύπημα και σωριάστηκε καταγής.

Ο χώρος γύρω της γέμισε σπασμένα αγάλματα και θρυμματισμένες στήλες. Αυτή την ημέρα η σφίγγα δεν θα την ξεχνούσε ποτέ! Ήταν στο τέλος του καλοκαιριού του 480 π.Χ., Σεπτέμβρης, εποχή του τρύγου, όταν οι Πέρσες μπήκαν στην Αθήνα και έκαψαν την πόλη... Ευτυχώς οι Αθηναίοι είχαν προλάβει να φύγουν.

Η σφίγγα έμεινε πολύ καιρό πεσμένη στο χώμα, ανάμεσα στα ερείπια, μαζί με πολλά άλλα γλυπτά. Όσοι μια μέρα οι Αθηναίοι επέστρεψαν και άρχισαν να ξαναχτίζουν την πόλη τους. Πήγαν και στον Κεραμεικό, μάζεψαν όλα τα σπασμένα γλυπτά και καθάρισαν το χώρο.

«Επιτέλους, θα με ξαναβάλουν στη θέση μου», σκέφτηκε η σφίγγα, αλλά δεν έγινε έτσι. Οι Αθηναίοι συγκεντρωμένοι στον Κεραμεικό έχτιζαν βιαστικά τα τείχη της πόλης τους και όπου έβρισκαν πέτρα, από σπίτι ή από τάφο, την έβαζαν στο τείχος. Έτσι βρέθηκαν πολλά γλυπτά και στήλες χτισμένα στο τείχος...

Η σφίγγα μας όμως είχε άλλη μοίρα. Μαζί με μερικά άλλα αγάλματα τη χρησιμοποίησαν για... να φτιάξουν ένα δρόμο! Την έβαλαν μέσα σε ένα λάκκο, τακτοποίησαν δίπλα της ένα κούρο, δύο λιοντάρια, δύο κιονόκρανα και ένα σπασμένο κίονα, τα σκέπασαν όλα με χώμα και... έστρωσαν από πάνω το δρόμο.

Ο καιρός περνούσε, τα χρόνια γίνονταν αιώνες και η σφίγγα μαζί με τα άλλα γλυπτά στήριζε αδιαμαρτύρητα στις πλάτες της το δρόμο που ονομαζόταν Ιερά Οδός.

Όσοι μια μέρα, τι θαύμα ήταν αυτό; Η σφίγγα αισθάνθηκε να φεύγει από πάνω της το βάρος του χώματος και ένωσε στην πλάτη της ξανά τις ζεστές ακτίνες του ανοιξιάτικου ήλιου. Το ημερολόγιο έγραφε Απρίλιος 2002.

Οι αρχαιολόγοι που έκαναν ανασκαφή σε αυτό το σημείο ήταν πολύ χαρούμενοι που τη βρήκαν. Αλλά και η σφίγγα ήταν χαρούμενη. Γιατί απέκτησε ένα καινούριο όμορφο σπίτι, το Μουσείο του Κεραμεικού, και, στημένη πάνω σε έναν ιωνικό κίονα, υποδέχεται καθημερινά τους θαυμαστές της.

Η σφίγγα της Ιεράς Πύλης (αριθ. 1697), 550 π.Χ.

Ο γενναίος Δεξίλεως

Ελάτε να γνωρίσουμε ένα γενναίο πολεμιστή. Ονομαζόταν Δεξίλεως και καταγόταν από το δήμο του Θορικού, που βρίσκεται κοντά στο Λαύριο.

Ο νεαρός Δεξίλεως στάθηκε άτυχος στη ζωή του. Δεν πρόλαβε να χαρεί τα νιάτα του, να παντρευτεί και να κάνει παιδιά γιατί σκοτώθηκε στον πόλεμο. Ήταν μόνο 20 ετών.

Οι συγγενείς του, απαρηγόρητοι για το χαμό του, παράγγειλαν σε ένα γλύπτη να φτιάξει ένα μνημείο για τον αγαπημένο τους Δεξίλεω και το έστησαν εδώ στον Κεραμεικό. Σήμερα όλοι οι επισκέπτες του μουσείου γνωρίζουν τον γενναίο πολεμιστή, που μπορεί να μη νίκησε στη μάχη, κέρδισε όμως παντοτινή δόξα.

Επιτύμβιο ανάγλυφο για τον ιππέα Δεξίλεω (αριθ. 1130), 390 π.Χ.

Η ιστορία του Δεξίλεω

Ο νεαρός πολεμιστής που εικονίζεται σε αυτό το ανάγλυφο ονομαζόταν Δεξίλεω, Καταγόταν από το δήμο του Θορικού που βρίσκεται στην περιοχή του Λαυρίου και ανήκε στην Ακαμαντίδα φυλή. Είχε την τύχη να γεννηθεί σε μια πλούσια αθηναϊκή οικογένεια, τη χρονιά που ήταν άρχοντας στην Αθήνα ο Τείσανδρος (ή, όπως θα λέγαμε εμείς, το 414 π.Χ.)

Είχε όμως την ατυχία όταν έγινε 20 ετών να ξεσπάσει πόλεμος. Η Θήβα, η Αθήνα, το Άργος, τα Μέγαρα, η Κόρινθος και άλλες πόλεις συμάχησαν εναντίον της Σπάρτης. Η Αθήνα κάλεσε τους πολίτες της στα όπλα. Ανάμεσα σε αυτούς ήταν και Δεξίλεω. Ο νεαρός Αθηναίος θα πρέπει μόλις να είχε τελειώσει τη στρατιωτική του εκπαίδευση στο σώμα των ιππέων. Σε αυτό το στρατιωτικό σώμα υπηρετούσαν μόνο οι πλούσιοι πολίτες γιατί μόνο αυτοί είχαν τη δυνατότητα να διαθέτουν και να συντηρούν άλογα.

Έτσι ο Δεξίλεω έτρεξε να παρουσιαστεί μαζί με άλλους ιππείς της Ακαμαντίδας φυλής στο διοικητή της μονάδας του, το φύλαρχο Αντιφάνη.

Πριν φύγει από την πόλη σίγουρα θα πήγε να αποχαιρετήσει τους δικούς του. Εκείνοι θα έκαναν τις καθιερωμένες σπονδές χύνοντας λίγο κρασί στο χώμα, με την ευχή να γυρίσει το παλικάρι τους γερό από τη μάχη. Έπειτα θα στάθηκαν στο κατώφλι να τον κοιτάζουν καθώς απομακρυνόταν καβάλα στο άλογό του, νέος όμορφος και δυνατός.

Ο Δεξίλεω δεν επέστρεψε. Το νήμα της ζωής του κόπηκε στη μεγάλη μάχη που έγινε στην Κόρινθο, τη χρονιά που ήταν άρχοντας στην Αθήνα ο Ευβουλίδης (με το δικό μας ημερολόγιο το 394 π.Χ.)

Οι Αθηναίοι φρόντισαν να μεταφέρουν τα οστά των νεκρών συμπολιτών τους στην πατρίδα και τα έθαψαν σύμφωνα με το έθιμο στο Δημόσιο Σήμα. Εκεί θάφτηκαν και τα οστά του Δεξίλεω...

Λίγα χρόνια μετά η οικογένεια του Δεξίλεω ανέθεσε σε ένα γλύπτη να φτιάξει ένα μνημείο για το νεκρό πολεμιστή, να το στήσουν στον οικογενειακό τους τάφο. Εκείνος απεικόνισε τον Δεξίλεω νικητή, γεμάτο ζωή και νεανική ορμή. Έτσι ήθελαν να τον θυμούνται οι δικοί του, έτσι τον γνωρίσαμε και εμείς...

Ελάτε να διαβάσουμε την επιγραφή στο μνημείο

Δεξίλεω Λυσανίο Θορικός Εγένετο επί Τεισάνδρο άρχοντος
Απέθανε επ' Ευβολίδα εγ Κορίνθωι των πέντε ιππέων

Δηλαδή

Δεξίλεω, γιος του Λυσανία από το Θορικό. Γεννήθηκε όταν ήταν άρχοντας ο Τείσανδρος. Πέθανε όταν ήταν άρχοντας ο Ευβουλίδης, στην Κόρινθο, ένας από τους πέντε ιππείς.

Και λίγη ποίηση...

Η μοίρα του γενναίου πολεμιστή έδωσε έμπνευση στον Κωστή Παλαμά να γράψει το ποίημα *Δεξίλεω*. Να ένα μικρό απόσπασμα:

Έμὲ Δεξίλεο μὲ λένε. Ἐγὼ εἶμαι τῆς Ἀθήνας
τὸ λατρεμένο τὸ παιδί, τ' ἀγένειο παλληκάρι [...].
Τῆς Σπάρτης ἄντρας εἶσ' ἐσύ, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας
βοηθᾶτε μέ, ἴσκιοι πατρικοὶ τῶν Μαραθωνομάχων!
σφιχτὰ κρατῶ μέ τὸ ζερβὶ τὸ χαλινάρι, χύνω
σὰ φλόγα τᾶλογο, πετῶ, σκύβω γοργά, τινάζω
τ' ὀλόμακρο κοντάρι μου, κατάστηθα τὸν βρίσκω.
Στὰ πόδια ἔμπρὸς τοῦ ἀλόγου μου κατρακυλάει καὶ πέφτει,
πέφτει κ' ἐκεῖ ποὺ τὸν πατῶ κρυφὰ τὸν καμαρώνω
χωρὶς νὰ χάση τὴν ὀρμή, χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλη,
πέφτει καὶ χάνεται καὶ σβεῖ καὶ φοβερίζει ἄκομα.

Ο μαρμάρινος φύλακας του τάφου

Φανταστείτε τον να στέκεται στο ψηλό του βάθρο σαν φύλακας στον τάφο του Διονύσιου, ενός σημαντικού Αθηναίου πολίτη. Από τη θέση αυτή μπορούσε να βλέπει τους επισκέπτες της Οδού των Τάφων που περνούσαν μπροστά του και σταματούσαν για να θαυμάσουν τον τάφο.

Είναι ο περίφημος **ταύρος του Κεραμεικού**.

Εδώ και μερικά χρόνια ο ταύρος κατέβηκε από το βάθρο του και εγκαταστάθηκε στο αίθριο του Μουσείου. Αυτό το έκαναν οι αρχαιολόγοι για το καλό του, για να τον προστατέψουν από την ατμοσφαιρική ρύπανση. Αλλά για να μην αφήσουν τη θέση του κενή τοποθέτησαν εκεί ένα αντίγραφο.

Ο ταύρος του Διονύσιου (Ρ 689), 345-340 π.Χ.

Ένας ταύρος για τον Διονύσιο

Οι επισκέπτες του Μουσείου τον θαυμάζουν γιατί είναι στα αλήθεια πολύ εντυπωσιακός. Είναι ο διάσημος ταύρος του Κεραμεικού, έργο ενός πολύ καλού γλύπτη, που μπόρεσε να αποτυπώσει πάνω στο μάρμαρο τη δύναμη και την ορμή του ρωμαλέου ζώου.

Ο ταύρος ήταν στημένος πάνω σε ένα ψηλό βάθρο στον οικογενειακό τάφο ενός πλούσιου Αθηναίου που ονομαζόταν Διονύσιος και ήταν γιος του Αλφίνου. Πού το ξέρουμε ότι ήταν πλούσιος;

Μα το μαρτυρά το γεγονός ότι είχε ολόκληρο οικογενειακό τάφο, στολισμένο με πολύ ωραία γλυπτά, στην καλύτερη «γειτονιά» του νεκροταφείου, στην Οδό των Τάφων. Εδώ θάβονταν τα μέλη των πλουσιότερων οικογενειών της Αθήνας.

Ακριβώς κάτω από τα πόδια του ταύρου ήταν χαραγμένη μια σύντομη επιγραφή. Λίγες σειρές κείμενο, αλλά είναι αρκετό για να μάθουμε ότι ο Διονύσιος είχε το αξίωμα του ταμία και κατοικούσε σε δύο πόλεις. Η μία θα ήταν η Αθήνα. Η άλλη; Μήπως εκεί όπου ήταν ταμίας; Γνωρίζουμε ότι ο Διονύσιος είχε αναλάβει ταμίας στο μεγάλο και πλούσιο ιερό της Ήρας στη Σάμο. Επομένως αυτή θα ήταν η δεύτερη πατρίδα που αναφέρει η επιγραφή. Όσο για το αξίωμα του ταμία σε ένα ιερό, πρέπει να ξέρετε ότι ήταν μια τιμητική θέση και την έπαιρναν μόνοι οι πολύ πλούσιοι και σημαντικοί πολίτες.

Αλλά και για την προσωπική ζωή του Διονυσίου μιλά η επιγραφή και αναφέρει ότι πέθανε χωρίς να κάνει οικογένεια και άφησε πίσω του μόνο τους φίλους του, τη μητέρα και τις αδερφές να τον θρηνούν. Εκείνες ίσως φρόντισαν να στηθεί ο υπέροχος μαρμάρινος ταύρος πάνω στον τάφο του, χαρίζοντας στον αγαπημένο τους Διονύσιο την αθανασία.

Η επιγραφή στο βάθρο του ταύρου λέει περίπου τα εξής:

Το σώμα σου Διονύσιε το σκέπασε η γη, όμως η ψυχή του ταμία είναι αθάνατη. Όταν πέθανες άφησες στους φίλους, στη μητέρα και στις αδερφές παντοτινό πένθος. Σε αγάπησαν δύο πατρίδες, για τη μεγάλη σου σωφροσύνη. Η μία πατρίδα είναι αυτή όπου γεννήθηκες, η άλλη εκεί όπου υπηρέτησες σύμφωνα με τους νόμους.

5-8 ετών

9-12 ετών

Δώρα για το τελευταίο ταξίδι

Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν έθιμο να θάβουν τους νεκρούς με πολλά δώρα. Αυτά τα δώρα οι αρχαιολόγοι τα ονομάζουν κτερίσματα. Τα κτερίσματα μπορεί να ήταν αγαλματάκια, διάφορα προσωπικά αντικείμενα του νεκρού, όπως κοσμήματα, όπλα, παιχνίδια αλλά και αγγεία με τρόφιμα, ποτά ή αρώματα.

5-8 ετών

Ένα αλογάκι με ρόδες

Να ένα χαριτωμένο παιδικό παιχνίδι, ένα αλογάκι με ρόδες. Όπως σήμερα τα παιδιά έχουν πλαστικά αμαξάκια και αυτοκινητάκια, έτσι και τα παιδιά στην αρχαία εποχή είχαν αντίστοιχα παιχνίδια, αλλά ήταν φτιαγμένα από άλλα υλικά, πηλό ή ξύλο.

Φανταστείτε το πήλινο αλογάκι στα χέρια του μικρού ιδιοκτήτη του. Ίσως αυτό να ήταν το αγαπημένο του παιχνίδι. Φανταστείτε το παιδάκι να τρέχει πάνω κάτω στην αυλή του σπιτιού ή και μέσα στο σπίτι, σέρνοντας πίσω του το αμαξάκι και να αναστατώνει με τα τρεξίματα και τις φωνές του τους μεγάλους. Το ίδιο δεν κάνουν και τα σημερινά παιδιά;

Πήλινο αλογάκι με ρόδες (προθήκη 3, αριθ. 26), 950-900 π.Χ.

Τέσσερα άλογα πάνω σε ένα κουτί

Αυτό το πήλινο αγγείο με καπάκι είναι μια πυξίδα. Πυξίδες ονόμαζαν οι αρχαίοι Έλληνες τα κουτιά όπου μέσα φύλαγαν κοσμήματα, καλλυντικά και διάφορα μικροαντικείμενα. Οι πυξίδες μπορεί να κατασκευάζονταν από ξύλο, από πηλό, αλλά και από πολύτιμα υλικά όπως είναι το ελεφαντόδοντο.

Η πυξίδα που βλέπουμε εδώ είναι ένα περίτεχνο αγγείο. Ο τεχνίτης ζωγράφισε την επιφάνειά του με ωραία γεωμετρικά σχέδια. Το καπάκι το στόλισε με ζώα. Τέσσερα άλογα που στέκονται καμαρωτά το ένα πλάι στο άλλο και δεν ενοχλούνται καθόλου από τα φίδια που κυκλοφορούν γύρω από τα πόδια τους.

Η ιστορία μιας λέξης

Γιατί η πυξίδα ονομάστηκε πυξίδα; Και τι σχέση έχει με την άλλη πυξίδα, αυτή που ξέρουμε σήμερα και μας χρησιμεύει για να βρίσκουμε το βορρά;

Αυτά τα δύο αντικείμενα, τα τόσο διαφορετικά μεταξύ τους, έχουν την ίδια καταγωγή, ένα θάμνο που ονομάζεται πυξάρι ή πύξος στα αρχαία ελληνικά. Από το ξύλο αυτού του θάμνου κατασκεύαζαν οι αρχαίοι Έλληνες μικρά κουτιά που τα ονόμαζαν πυξίδες. Και συνέχισαν να τα ονομάζουν έτσι ακόμα και αν χρησιμοποιούσαν άλλο υλικό για την κατασκευή τους. Έτσι η λέξη κατέληξε να σημαίνει γενικά το κουτί.

Όταν πολύ αργότερα κατασκευάστηκαν τα πρώτα όργανα προσανατολισμού, επειδή είχαν τη μορφή ξύλινου κουτιού με μια μαγνητική βελόνα μέσα, ονομάστηκαν και αυτά πυξίδες, δηλαδή... κουτιά!

Πήλινη πυξίδα. (προθήκη 5, αριθ. 27), 750-700 π.Χ.

9-12 ετών

Μια δραματική ιστορία

Τα αντικείμενα σε αυτή την προθήκη αφηγούνται μια δραματική ιστορία που συνέβη στην Αθήνα τον 5ο αι. π.Χ. Όλα άρχισαν το καλοκαίρι του 430 π.Χ. Λίγο καιρό πριν, οι Αθηναίοι είχαν δει το στρατό των Σπαρτιατών να εισβάλει στη γη τους και είχαν κλειστεί μέσα στα τείχη της πόλης τους. Ο πελοποννησιακός πόλεμος μόλις είχε αρχίσει. Τότε όμως εμφανίστηκε ένας εχθρός πολύ χειρότερος από τους Σπαρτιάτες. Μια φοβερή επιδημία, που κράτησε πολλά χρόνια, μέχρι το 426 π.Χ., και αποδεκάτισε τον πληθυσμό της πόλης.

Οι άνθρωποι είχαν πανικοβληθεί. Και ενώ μέχρι τότε έθαβαν με μεγάλη φροντίδα τους νεκρούς τους, τηρώντας τα έθιμα, στα χρόνια του μεγάλου λοιμού όλα άλλαξαν. Οι νεκροί θάβονταν σε ομαδικούς τάφους όπως όπως, χωρίς ιδιαίτερη φροντίδα.

Ένα τέτοιο δραματικό περιστατικό από τα χρόνια του μεγάλου λοιμού αφηγούνται τα ευρήματα της προθήκης 10. Είναι η ιστορία 150 περίπου ανθρώπων, ανδρών, γυναικών και παιδιών, που είχαν θαφτεί πρόχειρα και βιαστικά σε έναν ομαδικό τάφο. Μέσα σε αυτή τη μεγάλη δυστυχία, κάποιοι σπλαχνικοί άνθρωποι τους πρόσφεραν λιγοστά κτερίσματα, για να μην αναχωρήσουν παραπονεμένοι για το τελευταίο τους ταξίδι...

Κτερίσματα από ομαδικό τάφο (προθήκη 10), 430-426 π.Χ.

5-8 ετών

Προϊόντα ομορφιάς

Τα προϊόντα ομορφιάς, όπως είναι οι κρέμες, οι πούδρες, τα κραγιόν, τα αρώματα και τα κάθε λογής καλλυντικά, δεν είναι εφεύρεση της σύγχρονης εποχής. Αν παρατηρήσουμε τα αντικείμενα σε αυτή την προθήκη θα διαπιστώσουμε ότι και στα αρχαία χρόνια υπήρχαν αντίστοιχα καλλυντικά.

Οι κυρίες φύλαγαν τα καλλυντικά τους μέσα σε μικρά αγγεία και κουτάκια, όπως αυτά που βλέπεις στο Μουσείο.

Αγγεία με καλλυντικά (προθήκη 13, αριθ. 14, 15, 16), 375-350 π.Χ.

Ένα σπίτι στη γειτονιά του Κεραμεικού

Ελάτε να επισκεφθούμε ένα σπίτι στη γειτονιά του Κεραμεικού που είχε χτιστεί κολλητά στο τείχος. Είχε πολλά δωμάτια και δύο αυλές, η κάθε μία με πηγάδι. Το σπίτι αυτό καταστράφηκε από σεισμό και ύστερα κτίστηκε πάνω στα θεμέλιά του ένα άλλο. Έπειτα, για πάρα πολλά χρόνια, κάθε φορά που γκρεμιζόταν το σπίτι, κτιζόταν ένα άλλο στη θέση του.

Μέσα στα ερείπια των σπιτιών βρέθηκαν αντικείμενα της καθημερινής ζωής των κατοίκων τους. Εργαλεία, διάφορα αγγεία, σκεύη φαγητού και σερβίτσια.

Σε ένα από τα σπίτια, που χτίστηκε τρίτο στη σειρά, βρέθηκαν πήλινα βαρίδια που τα χρησιμοποιούσαν οι γυναίκες στον αργαλειό. Ήταν τόσα πολλά που αποκλείεται να είχαν χρησιμοποιηθεί από ένα απλό νοικοκυριό. Μάλλον το σπίτι θα είχε μετατραπεί σε βιοτεχνία που θα κατασκεύαζε υφάσματα.

(αριθ. 5)

(αριθ. 30)

(αριθ. 31)

Αντικείμενα καθημερινής χρήσης από ένα σπίτι του Κεραμεικού (προθήκη 15), 430-200 π.Χ.
Πήλινα βάρη αργαλειού (αριθ. 5), μικρό σιδερένιο δρεπάνι (αριθ. 30), μικρή τσάπα (αριθ. 31)

Ανακυκλώνοντας τα σπασμένα αγγεία

Σήμερα, αν τύχει και σπάσουμε ένα φλιτζάνι ή ένα πιάτο, μαζεύουμε τα κομμάτια και τα ρίχνουμε στα σκουπίδια. Στην αρχαία Αθήνα όμως τα κομμάτια από τα σπασμένα αγγεία, τα όστρακα όπως ονομάζονται, εξακολουθούσαν να είναι χρήσιμα. Σε τι; Τα χρησιμοποιούσαν για να γράφουν πρόχειρα σημειώματα αλλά και ως ψηφοδέλτια σαν αυτά που βλέπουμε στην προθήκη.

Στην αρχαία Αθήνα μία φορά το χρόνο οι πολίτες έκαναν **οστρακοφορία**, δηλαδή ψηφοφορία για να εξοριστεί κάποιος πολιτικός που τον θεωρούσαν επικίνδυνο για την πόλη και τη δημοκρατία τους. Για ψηφοδέλτια χρησιμοποιούσαν **όστρακα** όπου χάραζαν το όνομα του υποψήφιου. Όποιος συγκέντρωνε τα περισσότερα ψηφοδέλτια **εξοστρακιζόταν**, δηλαδή εξοριζόταν για 10 χρόνια από την πόλη.

Μετά την οστρακοφορία τα χρησιμοποιημένα όστρακα τα πετούσαν. Έτσι βρέθηκαν στον Κεραμεικό πεταμένα πάνω από 7.000 όστρακα.

Όστρακα με ονόματα Αθηναίων πολιτών (προθήκη 15, αριθ. 34), 5ος αι. π.Χ.

Βρείτε εδώ όλες τις απαντήσεις

Ένα παράξενο ζώο

Η σφίγγα έχει: *Κεφάλι ανθρώπου, Σώμα λιονταριού, Φτερά πουλιού*

Σφίγγα, ένα χαρισματικό πλάσμα

Πουλί: *ταχύτητα, πέταγμα*

Ανθρωπος: *σκέψη, λογική, ομιλία*

Λιοντάρι: *δύναμη, ορμή, εξουσία*

Ο γενναίος Δεξίλεως

ΔΕΞΙΛΕΩΣ ΛΥΣΑΝΙΟ ΘΟΡΙΚΙΟΣ

Θανάσιμοι αντίπαλοι

Τα όπλα και τα χαλινάρια ήταν από χαλκό

Ο Δεξίλεως κρατούσε *δόρυ*, ο Σπαρτιάτης *ξίφος*

Ο μαρμάρινος φύλακας του τάφου

Ο ταύρος φαίνεται σαν να *κουνάει* την ουρά του.

Ο ταύρος *σκύβει* το κεφάλι του.

Ο ταύρος είναι σύμβολο δύναμης. Γι' αυτό τον διάλεξε η οικογένεια του νεκρού, για να τονίσει το πόσο ισχυρός ήταν ο Διονύσιος όσο ζούσε.

Παιχνίδια για αρχαία παιδάκια

Χρειάζεται ένα *σχοινάκι*

Τέσσερα άλογα πάνω σε ένα κουτί

1. Φίδια, 2. Πύξος, 3. Πυξίδα, 4. Πηλό, 5. Τέσσερα

Το πρώτο κρασί

Απεικονίζονται δύο παιδιά που παίζουν και ανάμεσά τους δύο ζώα που επίσης παίζουν.

Ο αγγειογράφος διάλεξε αυτό το θέμα γιατί το αγγείο προοριζόταν να χρησιμοποιηθεί από παιδιά.

Αρχαία καλλυντικά

Το α, δηλαδή την πούδρα, για να φαίνεται πιο φωτεινό το πρόσωπό της.

Το β δηλαδή το ρούζ για να δείχνουν πιο ροδαλά τα μάγουλά της.

Ευρήματα από ένα σπίτι του Κεραμεικού

Αντικείμενο: *δρεπάνι*

Υλικό: *μπρούντζος*

Χρήση: *θερισμός*

Αντικείμενο: *βαρίδια*

Υλικό: *πηλός*

Χρήση: *στον αργαλειό*

Αντικείμενο: *τσάπα*

Υλικό: *μπρούντζος*

Χρήση: *σκάψιμο*

Πρωτότυπα ψηφοδέλτια

Κίμων Μιλτιάδου, Αριστείδης Λυσιμάχου, Θεμιστοκλής Νεοκλέους

(Το δεύτερο όνομα είναι το πατρώνυμο, που αντιστοιχεί με το δικό μας επίθετο)

Γενική επιμέλεια: Στέλλα Χρυσουλάκη
Κείμενα, σχεδιασμός δραστηριοτήτων: Εύη Πίνη
Επιστημονική επιμέλεια: Λεωνίδα Μπουρνιάς
Διορθώσεις κειμένων: Αλεξάνδρα Σέλεη
Ηλεκτρονική - καλλιτεχνική επιμέλεια - φωτογραφίες: Σπήλιος Πίστας

Copyright © 2011 ΥΠ.ΠΟ.Τ.
ISBN 978-960-386-016-7
Η έκδοση επιχορηγείται από το
Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων.